

conditionis, per tot sæcula, humana ac naturali alicui causæ tribui possit; impossibile est, ut homines ceteri non deterrentur ab eo amplectendo instituto, in quo certissima ac cruentissima mortis se exponerent, nisi peculiari divino aliquo afflatu commoverentur. Quod si vehementissima huic præsumptioni accedant miracula publica ac testatissima, nulli amplius dubitationi locus esse potest de divina ac supernaturali ejusmodi fortitudinis et constantiæ causa; seu quod idem est: Christianorum martyrum testimonium, omnibus ejus adjunctis perpensis, validissimum pariter est divinæ Christi missionis argumentum.

DIFFICULTATES.

I. Obj. Christianorum martyrium nihil evincit, si vel 1. ex stupiditate, vel 2. ex furore mentis et animi (fanatismum vocant), vel 3. ex inanis gloriæ cupidine, vel 4. ex spe emolumentum, vel 5. ex inani expectatione bonorum futurorum repeti possit ac debeat. 6. Quis enim ignorat cafros, nigritas, japonos aliosque barbaros vel se præcipites e rupibus dare, vel ante idolorum plastra se sternere in viis, ut ab iis conterantur, vel indorum viduas se in ignem immittere, ut sese maritis vita functis jungant, tum ne se infamia polluant? Præterea 7. si non pœna sed causa martyrem facit, ut fert receptum religionis axioma, profecto dum concluditur veritas christianæ religionis quia martyres habuit, supponitur id quod est in questione (1); ergo.

Resp. ad 1. *Tr. maj.*; *neg. min.* quoad singula membra; nam christianorum martyrium repeti non potest primo a stupiditate, cum plures litteris ac scientiis flourerint ex iis qui vitam pro Christo ultro dederunt. Ea enim ætate persecutio contigit, qua imperium romanum optime adhuc erat excultum. Nemo adeo hardus et stupidus est, ut data optione inter delicias et supplicia, inter libertatem et carceres vitam et mortem, nesciat se determinare ad ea, ad quæ illicitur a natura ipsa; demum ipsa sanctorum martyrum acta evincunt, non nisi causa probe co-

(1) Ita auctor libri *Examen de la religion*, chap. 6, nec non levissimus ac nugacissimus auctor libri; *Promenades dans Rome*, D. de Stendhal, Paris 1829, tom. II, p. 13 et seqq., qui ut moris est ejusmodi peregrinatorum qui eruditionem ostentant, quidquid confert ad depressionem religionis catholicæ ac Romanorum Pontificum, congressit sparsimque per totum librum disseminavit. Obsoletas fabulas ab heterodoxis ipsis repudiatas de Joanna papissa ejusque partu recantat. At enim præter Bayle Leibnitium eruditam scripsit dissertationem, cui titulum fecit: *Flores sparsi in tumultum Joannæ papissæ*, atque impressa fuit in *Biblioth. hist. gottingensis*, qua ad nihilum rediit omnia supposita fundamenta hujus fabulæ; at tamen D. de Stendhal serio querit eam confirmare eruditionis peregrine apparatus, et solitas protestantium mœnias obtrudit, sive ad rem faciant sive non, dummodo contemptum ipse inspiret catholicæ religionis; hæc enim loca sunt communia omnibus ecclesiæ hostibus, quæ ipse continue recoquit. Difficile esset omnia mendacia et falsitates enumerare, quibus ejus opus scatet, atque in pluribus quæ refert factis supinam ignorantiam ostendit.

gnita atque ex intima veritatis persuasione eos sanguinem fudisse.

Ad 2. Neque ex animi furore seu fanatismo. Qui enim agitur astu fanatici, cæco impetu ruit; ast quies animique tranquillitas, quam in cruciatibus acerbissimis martyres nostri præseferbant, responsa sapientissima, preces quas pro persecutoribus in ipso martyrii actu fundebant, amor quo complectebantur inimicos suos, legata quandoque facta de bonis suis in favorem carnificum qui eos trucidabant, non arguunt certe cæcum animi impetum atque furem. Fanatismus præterea seu cæcus animi furor nec omnes invadit, nec diuturnus est; at in casu nostro abripere debuisset doctos et indoctos, nobiles atque plebeios, senes, juvenes, puellas ipsas, ad universam terram sese extendere debuisset ac per tria continentia sæcula. Cui hæc suadere increduli poterunt?

Ad 3. Neque ex inani gloriæ cupidine, quam bene norant a religione nostra proscripti, per quam omnem martyrii fructum amisissent; plures in speluncis ac silvis vel fame perierunt, vel a feris devorati sunt a nemine cogniti nisi a solo Deo. Infamia publica notati erant; plures conglobati occisi vel combusti erant, adeo ut certi essent sua nomina ad posteritatem preventura minime esse. Denique magis a gloriæ cupidine quam a gladio vel igne sibi timebant (1).

Ad 4. Neque a spe emolumentum, quæ absurda fuisset, dum potius omnium bonorum jacturam pati deberent, ac non nisi uno gradu a morte durissima dividerentur. Divites ac nobiles hæc spe moveri non potuissent; innumeri, si resipuissent, opes, honores, commoda, officia publica offerebantur.

Ad 5. Neque demum ex inani futurorum bonorum expectatione, nisi certum ac persuasum ipsis fuisset divinam esse illam fidem, quam proprio sanguine obsignabant; neque ignorabant hæc apostoli dicta: *Si Christus non resurrexit, vana est fides vestra, inanis prædicatio nostra; si mortui non resurgunt, miserabiliores sumus omnibus hominibus; manducemus et bibamus, cras enim moriemur.*

Ad 6. seu 1. confirmat. D. Qui se ipsos interimant juxta propriæ superstitionis impulsam, *Tr.* qui ab aliis mortem sustineant ad testificandam propriæ religionis veritatem N. Patet proinde ingens

(1) Quot vero sunt ignoti martyres, de quibus con-
cinit Prudentius in *Peristeph.* hymn. XI:

*Reliquias memini me didicisse hominum,
Quorum solus habet comperta vocabula Christus,
Utpote quos propriæ junxit amicitia;*
quique, ut de justis V. T. scribebat Apostolus (Hebr. XI, 37 et seqq.), « circumierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti... in solitudinibus errantes, in montibus, et speluncis, et in cavernis terræ. » Innumeri prope sunt qui profecto nullo poterant gloriæ stimulo moveri ad talia peragenda. Cons. P. Ansaldo, *Ordin. prædic. in opere*, « De causis inopie veterum monumentorum pro copia martyrum dignoscenda adversus Dodwellum, » Mediol. 1740.

discrimen, quod intercedit inter infelices illas superstitionis propriæ victimas, et christianos martyres qui minime in se manus intulerunt, sed ab aliis mortem sibi illatam sustinuerunt ad facta testificanda, quorum vel spectatores vel testes de auditu fuerunt, ut in probationibus adnotatum est. Itaque in illis cæcus furor, in his veritatis testificatio agnoscenda est (1).

(1) Atque hinc in irritum recidunt, quæ citatus Stendhal loc. cit. scribit: *Notre sympathie nous donne l'idée d'une douleur, qui réellement n'a jamais été sentie, la plupart des martyrs étaient plus ou moins dans l'état d'extase. De 1820 à 1825 six cents femmes du Bengale se sont brûlées sur la tombe des maris qu'elles n'aimaient point. Voilà un sacrifice vraiment senti, une douleur réellement atroce. Il est bien plus aisé de braver la mort pour les intérêts d'une théorie métaphysique, soutenue par des gens d'esprit, qui de leurs discours tirent leur subsistance; ils persuadent aisément aux âmes poétiques qu'elles vont acquérir un bonheur éternel au prix d'une douleur de quelques heures... il paraît que ces moments de passion profonde, d'insensibilité et d'extase se sont souvent reproduits dans ces épidémies d'enthousiasme dont on trouve tant de traces dans l'histoire, tout imparfaite qu'elle est jusqu'ici. M. le D. Bertrand a fait un ouvrage estimé sur cet état d'extase, dont le magnétisme reproduit à volonté l'insensibilité parfaite (Récit de M. Cloquet, en avril 1829).* At 1° unde didicit majorem martyrum partem extra se raptos fuisse, cum id non legatur nisi de uno vel altero? Certe auctor noster acta martyrum neque a limine se salutasse ostendit, dum talia obtrudit. 2° Quo fundamento asserit christianos martyres ob theorias metaphysicas subisse martyrium, et non potius, ut ostendimus, ad testificanda facta quæ sub sensibus cadunt? 3° Qua fronte audeat præferre viduas indicas in ignem se conjicientes martyribus christianis, qui ab aliis illata tormenta et immanissimos cruciatus perferebant, dum illæ vero fanatico abreptæ, seu potius ad effugium publicum ludibrium et ignominiam id præstent, ut refert Bartoli in *Asia*, nec ipse diffidet paulo infra dicens: *Ces jeunes femmes de l'Inde se brûlent par honneur, comme en Europe on se bat en duel?* 4° Quomodo persuadere poterit sibi vel aliis, christianos martyres omnis et ætatis et sexus et conditionis totidem fuisse animas poeticas, qui absque fundamento voluerint omnibus atrocitatibus subijci ob inanem spem? Nonne plures doctissimi viri et philosophi martyrio coronati sunt? Imo illi ipsi, qui juxta Stendhal ceteros exhortabantur, nonne illi erant qui potissimum ad necem quærebantur, episcopi nempe et presbyteri? 5° Si persuadebantur fortiter exigui temporis tormenta sustinere ad æternam vitam sibi comparandam, ergo non erant extra se positi ac quodammodo insensibiles, ut plerisque fuisse asseruit auctor noster; mentita nempe jam bis est iniquitas sibi. 6° Si epidemia enthusiasmi ita afficiebat martyres, ut eos velut extra se raperet in statum extasis et insensibilitatis, qui factum est, ut tot vi tormentorum devicti delicerent, atque spectatores christiani sæpe adeo cum tanto suo periculo deluerint vacillantes ad constantiam hortari? 7° Extasis, quam magnetismus excitat, et de qua frequenter adeo medicina loquitur, est status morbosus: nec de alia loquitur Alex. Bertrand, cujus operis compendium exhibet *Biblioth. univ. Genev.* tom. xxxvii, pag. 65, 215. Jam vero numquid status morbosus potuit esse communis in universo terrarum orbe omnibus et juvenibus et senibus, viris, foeminas, etc. et quidem per tria sæcula, et renovatus quoties recruduit in catholicis persecutio, et quidem private christianorum seu catholicorum? Tales sunt magni sapientes christianæ et catholicæ religionis impugnatores! Quod spectat ad extases, quas interdum unus

Ad 7. seu 2. confirmat. *Neg.* ex duplici ratione. Ac 1. quidem nulla datur circulatio, ut aiunt, seu petitio principii, dum per effectum assurgitur ad causam, vel a causa proceditur ad effectum; quando ex. gr. dicitur: *Homo vivit, ergo respirat*, vel e converso: *Homo respirat, ergo vivit*, ut dialectica docet. Jam vero in casu nostro ab effectu, multitudine nempe, fortitudine ceterisque adjunctis martyrum christianorum inferimus veram ac divinam esse religionem christianam, in qua et pro qua illi occubuerunt. 2. Quia jam constituta veritate et divinitate christianæ religionis argumentis tum intrinsicis tum extrinsecis petitis ex miraculis, vaticiniis, doctrinæ Christi sanctitate aliisque superius allatis, magis magisque eadem veritas confirmatur et roboratur ex ceteris motivis credibilitatis, cujusmodi sunt religionis christianæ propagatio, conservatio et martyres in suis adjunctis considerata, quæ sunt totidem vaticiniorum Christi adimplementa; falsum propterea est a nobis supponi quod est in questione.

II. Obj. 1. Religiones omnes, ægyptia, pagana, islamitica, atque in sinu ipso christianæ religionis montanistæ, donatistæ, anabaptistæ, protestantes suos proferunt martyres. Hinc prodierunt martyrologia anabaptistarum, quorum meminit Bayle (1), martyrologium anglicanorum, quod edidit Fox (2), protestantium, quod inter ceteros confecit Geddesius (3). 2. Freret contendit, primo ipso ecclesiæ sæculo disputatum esse de vi argumenti quod a martyribus ducitur (4). 3. Validior quæque animi commotio, ait auctor *tabulæ Sanctorum*, aut sectæ augendæ cupido tenebras offundit, ne ea expendantur quorum causa pugnatur; eo vel magis quod primis Ecclesiæ sæculis non defuere pastores, eloquentia non minus quam fanatico valentes, qui simpliciorum imaginandi vim inflammarent. 4. Procedente tempore ita defuerit martyrii studia, ut jam christianæ religio divinitatem suam hoc argumento tueri non possit; ergo.

Resp. ad 1. D. Proferunt eos quos martyres vocant, C. qui martyres sint cum omnibus illis ad-

vel alter martyr est passus, istæ non aliunde quam a Deo servis suis opitulante repeti possunt, ut patet ex ipsis actis SS. Felicitatis et Perpetuæ, quæ adversarius noster commemorat. Quæ enim in illis recensentur de S. Perpetua nihil habent commune cum extasibus magnetismi; si tamen verum est quod magnetismi patroni prædicant, cum certum sit ex allatis documentis, ubi agebamus de miraculis, sæpius magnetismum suum effectum non sortiri, ac plura illi tribui, quæ falsa sunt?

(1) In *Dict. crit. art. Anabaptistes*, remarque F.

(2) *Acta et monumenta Ecclesiæ*, vol. 5. in-fol., quæ recusa sunt sub titulo *Martyrologium* an. 1684.

(3) Michaelis Geddesii martyrologium eorum qui in Hispania ob professionem religionis protestantium supremo supplicio affecti sunt, ex anglico latine convertit et vulgavit Moshemius, præmissa epistola amarulenta, 1752, in fine suarum dissertationum ad *Hist. eccl. pertinentium*, vol. I. Altonaviæ et Flensburgii 1755, edit. 2.

(4) Spedalieri, *Annal. dell' esame crit.* etc. p. 119 et seqq.

inactis quæ martyres nostros comitari ostendimus N. Hæc enim solius religionis christianæ seu catholicæ propria sunt. Qui enim ab adversariis nostris martyres vocantur non sunt 1. nisi pauci; 2. nulla plerumque inter se fidei seu religionis communione colligati, qui pro sua potius sententia, quam pro religione pugnant, vel saltem qui non ad testificanda aliqua facta, sed ad asserenda tantum quæ in opinionibus speculativis seu in contemplatione posita sunt, ad adstruenda nempe propria placita; 3. plerique absque optione justo supplicio graviorum criminum rei damnati sunt, cujusmodi fuerunt donatistæ (1), anabaptistæ (2), protestantes sub Carolo V (3), vel in

(1) S. Augustinus, auctor cœvus, qui Donatistas bene noverat, *Epist.* 88, alias 68, quæ totius cleri hipponensis nomine data est ad Januarium episcopum donatistam, descripta mira Circumcellionum feritate, ita concludit n. 8: « Vivant ut latrones, moriantur ut Circumcelliones, honorantur ut martyres. » Et lib. 1 contra *Epist. Parmeniani*, c. 8: « Si quisquis ab imperatore vel a iudicibus ab eo missis penas luit, continuo martyr est, omnes carceres martyribus pleni sunt, » et c. x, illorum mores describens ait: « Inobedientes atque impii nec Deo reddunt christianum a morem, nec regibus humanum timorem; » ac rursus, lib. 11 cont. *Epist. Parm.* c. 5. « Isti, inquit, cur non se respiciunt, quorum eorum gregum furiosorum hæc atque illæ armatæ ferro ac fustibus volitant, et tam crebris, ubi potuerint, stragibus, nequaquam tamen tanta immanitate satiantur, ubi per busta cadaverum eorum cum foeminis quæ cum illis passim commixte contra ordinem rerum divinarum et humanarum diebus ac noctibus evagantur, tanta fervet ebrietas ut inde insaniam quotidianam non solum alios insectandi, sed etiam seipsos præcipitandi concipiunt; » et alibi passim. Cons. præterea S. Optatus Milevitanus, *De schismate Donat.* lib. 11, c. 6. Tales porro sunt martyres, quos cum nostris conferunt increduli!

(2) De anabaptistis satis est in medium afferre, quæ de ipsis scripsit Bayle, art. cit. *Ils enseignèrent que la puissance des princes était une usurpation, et que les hommes sous l'évangile doivent jouir d'une pleine liberté.* Ac de Munzero, præcepto sectæ auctore, ait: *Munzer devint si téméraire qu'il exhorta hautement les peuples à résister aux magistrats, et à contraindre les souverains à se défaire de l'autorité. Un tel Evangile plut si fort aux paysans d'Allemagne, qui trouvaient un peu trop rude le joug de leurs maîtres, qu'ils se soulevèrent en mille lieux, et qu'ils commirent une infinité de violences. On leva des troupes contre eux, on les battit aisément, on en fit mourir un très-grand nombre. Jam vero seditiosi, rebelles, conspiratores contra legitimam potestatem, digni profecto sunt qui martyrii laurea ab incredulis donentur. Sed ad penitus cognoscendos furores ejusmodi sectariorum legatur *Histoire des Anabaptistes*, Paris 1795, nec non *Histoire de l'hérésie de Wicleff, de Jean Huss et de Jérôme de Prague*, Lyon 1682, item Gerardi Croesii *Historia Quakeriana*, lib. 11, Amstel. 1693.*

(3) De quibus scribit post Grotium, *Annal de rebus Belgicis*, pag. 112, edit. fol., Paulus Sarpi in *Hist. Conc. Tridentini*, lib. 11, atque ex ipso Gibbon, op. cit. cap. 16; ubi, quum innumeris mendaciis subtilique astu extenuare numerum christianorum martyrum tentaverit, refert ex auctoritate Grotii sub Carolo V, 100 millia, vel saltem 50 protestantium millia, ex testimonio Sarpii, carnificis manu interemptos. Ast notum est in immensam ejusmodi numerum auctum esse, ut patet ex ipsa Grotii et Sarpii supputatione; deinde in bello occubuisse Belgas illos qui jugum exercebant imperatoris et mulctatos tanquam perduc-

Galliis vel alibi mulctati; et inter incredulos Cæsar Vanini ob patrata flagitia, vitiatæ præsertim juventutis (1); ceterique passim, quos increduli vel protestantes ut martyres venditant. Tantum abest, ut supernaturalia cetera dona in eis eluceant, quam martyres christianos summopere exornarunt! Ad confirmat. *Hinc prodierunt martyrologia*, etc. D. quæ in censu martyrum et sanctorum recensent facinorosos quosque ac perduelles, atque ob propria crimina mulctatos, C. martyres proprie dictos N. Quid enim testati essent ejusmodi pseudo-martyres nisi propria placita privatasque sententias? Recolantur, quæ superius adnotata sunt circa veri martyris characteres (2).

les. Quod spectat ad calvinianos qui in Galliis subinde penas dederunt, certum est eos ubique suis doctrinis inhaerentes civiles motus excitasse adversus legitimam auctoritatem. Dixi *suis doctrinis inhaerentes*; siquidem Franciscus I. ut refert Brantôme, affirmabat: « Le calvinisme et toute autre nouvelle secte tendaient à la destruction des royaumes, monarchies et dominations. » Calvinus sæpe clamat adversus auctoritatem cruentam regum, eorumque ferocem licentiam, vellet ipsos variis subditorum ordinibus subjicere, eos non nisi populorum tutores appellat, eisque objicit turpem ignaviam velut perfidiam. Nota sunt *Principia Paris*; *Vindiciae contra tyrannos* Huberti Languet, qui magis notus est sub nomine *Junii Bruti*, qui hoc opus conscripsit, teste ipso protestante d'Aubigné, ut animos adderet reformatis ad conjunctionem Ambacii. Agnoscitur liber *execrabilis*, inquit Grotius, Boucher et Ministri Surcau du Rozier, in quo auctor conatur ostendere, ut loquitur quidam protestans: « Qu'il est loisible de tuer leurs rois et reines ne voulant obéir à la religion prétendue réformée et porter le parti protestant. » Demum ceteris omissis, ex confessione ministri Jurieu: « Le cardinal Richelieu, ôtant aux prétendus réformés leurs places de sûreté, agit plutôt par une sagesse politique que par un zèle de religion. Il voyait que c'était un état dans un état, et que ces villes étaient des retraites de rebelles et de mécontents. » Sane vix est aliqua rebellio quæ in Europa a trecentis circiter annis excitata est, quæ ab ipsis non prodierit. Neque ejusmodi spiritus in ipsis immutatus est, siquidem paucis abhinc annis celebris protestans scripsit: *Si la réforme a fait la révolution, c'est son plus bel ouvrage.* Cons. *Mémorial catholique*, 11. année, tom. 11, juillet 1825, p. 21. et seqq. Cons. præterea *Histoire du fanatisme*, par Mons. de Brueys, Utrecht 1757, 2 vol. in-8. Idque, ut notatum est, ex ipsa reformationis seu protestantissimi natura ac doctrina per applicationem principii fundamentalis independentiæ religiøsæ ad statum politicum. Quare non est quod obrudant, ut nunc faciunt nonnulli scriptores protestantes, catholicorum in aliquibus provinciis rebelles motus, cum hi contra catholicum principium seu doctrinam exorti sint, et fructus spectari debeant ipsius protestantissimi qui et in catholicos nonnullos influxit. Sane ubique fere qui tales motus machinantur, religionis catholicæ hostes infensi sunt et religionis catholicæ sacerdotæ persecuntur.

(1) De Julio Cæsare Vanini atheismi pseudo-martyre consulendus Barthol. Gramondus testis ocularis, in *Historia Gallicæ*, lib. 11, qui refert cum furore perierit fuisse, cum cognovit nihil sibi profuisse simulatam catholicæ religionis professionem ad promeritas penas evadendas. Tales sunt plures minus omnes heroes; quos sive increduli sive protestantes in fastis suis recensent. Sibi eos habeant.

(2) De martyrologio foxiano, quod æque in martyrologio Geddesii quadrat, dicit auctor opusculi

Ad 2. D. Quatenus nempe, ut supra dictum est, non pœna sed causa martyrem facit, C. alias N. Etenim inter validissima christianæ religionis et ecclesiæ divinitus institutæ argumenta verum martyrium primos ecclesiæ patres attulisse Clemens romanus, Justinus, Irenæus, Cyprianus, Hieronymus, Lactantius alique passim testes locupletissimi sunt (1), satis sit hic S. Hieronymi verba proferre: *Cum quis viderit, inquit, tanta perseverantia stare martyres atque torqueri, subit tacita cogitatio quod, nisi verum esset evangelium, nunquam sanguine defenderetur.*

Ad 3. D. In perirevi quodam mentis æstu, Tr. ad longum tempus primoque illo æstu deservescente N. Hi enim animi furores et commotiones, ut experientia constat, in primis non omnes ubique pervadunt, deinde brevi dissipantur ac maturæ deliberationi locum cedunt. Jam vero christianorum martyria per universum terrarum orbem ab omni ordinum classe et per plura sæcula celebrata sunt: *Steterunt torti torquentibus fortiores*, inquit S. Cyprianus (2), *et pulsantes ac lamiantes unguibus pulsata et lamianta membra vicerunt.* Quod vero additur de viris eloquentia pollentibus, nil aliud evincit nisi mentitam esse iniquitatem sibi, dum affirmarunt increduli, non nisi rudes et plebeios ab initio christianæ religionis amplexatos evangelium fuisse. Quæcunque enim vis eloquentiæ sit, nunquam efficit ut homines passim *A sure way to find out the true religion*, D. Baddeley, edit. American. Boston 1851: « Hic liber sanctorum et martyrum mendaciis scatet, nam raro integra est aliqua historia in hoc immenso volumine, quæ aliqua ratione falsificata vel subversa non sit... Percurram tamen primos sex menses kalendarii foxiani, et verum protestantium istorum sanctorum et martyrum characterem exhibebo. » Speciminis gratia, ne longiores simus hæc pauca exempla bonæ fidei Foxii ex citato auctore afferimus: 2. die Januar. *Joannes Wicleff martyr*. Ast iste Wicleff minime occisus, neque in carcerem ob hæresim conjectus est, sed in suo lectulo Lutterworth in Leicestershire diem obiit supremum. 5. Januar. *Wilhelmus Swinderby martyr*, anno 1400. Quamvis ipse Fox dicat eum anno 1401 post duodecim menses, non magno affectum infortunio fuisse; neque ipse scit quid de illo factum fuerit. 7. die Jan. *Roger Acton martyr*. Hic in vitam Henrici V conspiravit; atque in aperta seditione captus et ob proditorem suspensus est, non jam, ut refert Fox, 7. Januar. 1401, sed 10. Febr. 1414. 8. Jan. *Joannes Brown martyr*. Ex ipsis perduellionibus fuit, et ob eandem causam laqueo interit; et sic dicatur de ceteris ejusdem farinae hominibus vel conspiratoribus vel latronibus, etc. quos in album sanctorum et martyrum refert Fox. Cons. op. cit. pag. 54 et seqq. Ipse Pearsonius exprobrat Joanni Fox falsas citationes, prava ratiocinia, etc. Cons. *Feller, Dictionnaire historique*, art. *Jean Fox*. Sed præ ceteris circa kalendarium foxianum legi debet opus P. Personii S. J. de conversionibus anglorum, cui titulum fecit: *The third part of a treatise entitled conversions of England*, etc. anno 1604, sine loco, tom. 11, p. 5, c. 1 et seqq., ubi inter cetera ostendit plures in viris adhuc fuisse, quos Fox in suum retulerat martyrologium!

(1) S. Clement. *Epist.* 1 ad Cor.; s. Just. *Apol.* 11, n. 10 et 12; s. Iren. *Cont. hæreses*, lib. 11, c. 55, n. 9; s. Cyp. *Epist.* LVIII; Lact. *Div. Instit.* lib. v, c. 13; s. Hier. *Ad Hedib.* q. 11.

(2) *Epist. ad Mart. et Conf.*

lonorum direptionem, exilia, exquisita tormenta ad longum tempus perferant.

Ad 4. D. Cum desiere persecutiones, C. quoties istæ recruderunt N. Ecclesiæ enim catholicæ nunquam defuere martyria, ut patet ex martyribus qui tum sub imperatoribus ac principibus arianis, iconoclastis, etc. passi sunt, tum hæc ipsa nostra ætate, quia nunquam ipsi defuerunt persecutores. Prætermittis enim vetustioribus temporibus, Japonenses æmulati sunt pristinos martyres, sive numerum spectes, sive conditionem, sive tormentorum atrocitatem (1). In Anglia et Hibernia ad plura pariter hominum millia, præsertim sacerdotio aut nobilitate præstantium, ad hæc fere tempora pro catholica fide omnia vexationum genera sustinuerunt (2). In Gallia sub finem elapsi sæculi, ut superius notavimus, plures catholicorum myriades occubuerunt, in quibus religiosi, moniales, sacerdotes, episcopi heroicam plane fortitudinem ostenderunt (3). Hinc ea ratione qua quoties ecclesiæ hostes eam aggressi sunt, toties victi fuerunt, et ecclesia semper novos celebravit triumphos, sic quoties eam aggrediantur, toties vincuntur (4).

III. Obj. Martyres christiani, non pro religione, sed ob alias omnino causas occubuerunt; etenim vel ob impacta crimina incendii, atheismi, superstitionisve maleficæ necati sunt; vel tanquam rei de cædipodeis incestibus, thiesteisque cœnis et infanticidiis, occasione carperationum, sub Hadriano mulctati sunt, vel denique ut perduelles ab imperatore legibus; ergo.

Resp. D. antec. Interdum ob alias causas fucatis coloribus apparentes, Tr. reales N. Etenim 1. Justinus sic imperatores alloquebatur: *Rogamus ut qui convictus fuerit puniatur ut improbus, non autem ut christianus* (5); et Tertullianus (6) pariter: *Nemo illic christianus, nisi hoc tantum*, et ita passim reliqui apologetæ et martyrum acta loquuntur. 2. Per Atheismum et superstitionem maleficam christia-

(1) Cons. Bartoli, *Storia del Giappone*; Crasset, *Histoire de l'église du Japon*; Segneri, *L'incredulo senza scusa*, part. 2, c. 16.

(2) Cons. Bartoli, *L'Inghilterra*. Recolantur præterea quæ superius notata sunt de hæreticorum savitie. Lingard, *Storia dell' Inghilterra*, tradotta del sig. Gregori.

(3) Barruel, *Histoire du Clergé de France pendant la révolution*.

(4) Pulchra similitudine utitur Segneri, *L'incredulo senza scusa*, part. 11, c. 10, ad exponendum duplicem effectum quem persecutiones in ecclesia producant, his verbis: « Si fe' chiaro, come i nemici di quella (chiesa), con tante scosse non le avevano arrocato finalmente altro danno di quello, che si arrechì ad un incensiere con agitarlo incessantemente per l'aria, che fu l'avvivarvi ad un' ora di dentro l'ardore della carità, di fuori la fragranza del buon esempio. »

(5) *Apol.* 1, n. 7. En ejus verba: *ὅθεν πάντων τῶν καταγγελλομένων ὑμῶν, τὰς πράξεις κρίνεσθαι ἀξιούμεν, ἵνα ὁ ἀληθινὸς ὡς ἀδικος καὶ ἀθέητος, ἀλλὰ μὴ ὡς χριστιανός.*

(6) Tert. in *Apol.* c. 44. Cons. Ansaldo, *Diss. cit. De causis inopitæ monument.* adversus Dodwell, p. 4; Euseb. *Hist. eccl.* lib. 11; Noghera, *Riflessioni sul carattere dicini del cristianesimo*, Riflessione 20.

nam professionem designabant juxta præconceptas ethnicorum opiniones, ut notum est. 3. Tacitus (1) ipse scribit incendium fuisse prætextum, quo usus est Nero ad christianos insectandos. 4. Impacta christianis crimina incestus, etc., vel erant apertæ calumniæ ab ipsis ethnicis excogitatae ad invidiam conflandam christianæ confessioni, vel si ex occasione carpocratianorum aliorumque hæreticorum exortæ sunt, non nisi ad brevissimum tempus prævaluerunt, ut enim tradit Eusebius (2), semper ecclesiam catholicam, quam *κρατούσαν* seu *prævalentem* vocabant, ipsi ethnici a quibuscumque sectis discreverunt et agnoverunt. 5. Dummodo christiani fidem ejurassent, tanquam absoluti et immunes ab his omnibus criminibus habebantur. 6. Ideo perduelles declarabantur, quia respondebant: *Obedire oportet Deo magis, quam hominibus* (Act. V, 29). 7. Adde, quod si ob impacta ejusmodi crimina saltem ut apparentes prætextus, christiani interficiebantur, ergo infero, non temporalis quæstus, non inanis gloriæ cupidine, non sectæ augendæ causa, non animi furore, ut deistæ contendunt, martyres mortem obibant, cum non nisi infamia eos sequeretur, sed unius veritatis gratia sobrii prudentesque sanguinem dabant.

(1) *Annal.* lib. xv, n. 44.

(2) *Hist. eccles.* lib. iv, c. 7. Cum retulisset gnosticos (sapientes seu illuminatos, prout se vocant non pauca nostrorum temporum sectæ), a Carpocrate prodiisse, docentes debere unumquemque flagitia obscenissima perpetrare ad sibi conciliandos mundi rectores, indeque prodiisse tot ethnicorum in christianos calumnias de incestibus cum matribus et sororibus, et consecrandis dapibus, præclarum hoc exhibet testimonium de ecclesia catholica: *Ἡ τῆς καθολοῦ καὶ μόνῃς ἀληθοῦς ἐκκλησίας λαμπρότης, τὸ σεμνὸν καὶ εὐκρινὲς καὶ ἐλευθέρῳ τὸ τε σώφρον καὶ καθαρὸν τῆς ἐνθεοῦ πολιτείας τε καὶ φιλοσοφίας εἰς ἅπαν γένος Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων ἀποστόλων οὐσια· συνεπέσθη γούν ἅμα τῷ χρόνῳ καὶ ἡ κατὰ παντός τοῦ δόγματος διαβολή· ἔμεινε δὲ μόνῃ ἅμα παρὰ πάντων οὐσια καὶ ἀνομολογημένη τὰ μάλιστα διακρίπειν ἐπὶ σεμνότητι καὶ σωφροσύνη θεοῖς τε καὶ φιλοσοφίᾳ δόγμασιν, ἡ καὶ ἡμῶν διδασκαλία, id est, ecclesia catholica, quæ sola vera est, semperque sui similis et constans, novis quotidie incrementis augebatur, gravitate, sinceritate ac libertate, modestia denique ac sanctitate vitæ ejusdam, philosophiæque divinæ omnium oculos, non græcorum modo, verum etiam barbarorum perstringens; simul etiam extincta est temporis lapsu calumnia illa quæ universæ religioni nostræ afficta fuerat (puto Sismundi hic dicturum hoc esse ferro et igne ecclesiæ catholicæ), mansitque tandem disciplina nostra sola omnium consensu superior et victrix, ac præ reliquis sectis modestia, gravitate, divinæque sapientiæ præceptis excellere ab omnibus judicata. Deinceps hinc factum refert, ut ecclesia catholica dicta fuerit a gentilibus ἡ κρατούσα δόξα, et catholici κρατούντες. Et sane hoc nomine Damascius in *Isidori Vita*, p. 1058 donat ecclesiam catholicam, ac rursus pag. 1072 idem apud Suidam disserens de Ammonio; sic etiam ante ipsum Porphyrius, in libro *De oraculorum philosophia*, apud Euseb. *De præp. evang.* c. 10, et Theodoretus, lib. *De curatione græcæ superstitiois*, id ipsum observat, imo ipse Julianus in *Misopogone*, p. 99. τῶν κρατούσων, de his qui tunc prævalent loquitur. Cons. Valesius in notis ad citatum Eusebii locum. Miror quomodo eruditi protestantes ista non viderint.*

Inst. Plures quovis tempore apostatæ fuerunt; ergo.

Resp. *Tr. antec. N.* vel *D. cons.* Et istorum apostasia propriam arguit imbecillitatem, divitiarum, bonorum, voluptatum, etc. amorem, *C.* arguit infirmitatem argumentorum christianæ religionis, quam deseruerunt *N.* Imo istorum ignavia ceterorum fortitudinem exultat tanquam vere divinam. A cruciatibus enim vinci hominis est, cruciatus vincere christiani. Contra propriam vero conscientiam et persuasionem atque ex ignavia eos cecidisse, duo sunt quæ ineluctabiliter evincunt, 1. quod plures resumptis viribus novo se certamini committerent, et qui in prima pugna victi sunt, in altera fuere victores; 2. quod, vix pace ecclesiæ reddita, illico turmatim lapsi non solum precibus, sed et lacrymis et gemitibus episcopos obsiderent, ut pacem et veniam patrati criminis consequerentur, ac durissimis publicæ ac diuturnæ poenitentiae laboribus se subjicerent ad ejusmodi pacem obtinendam (1).

eorum quæ hactenus proposita sunt summa atque conclusio.

Jam præstat institutæ disputationis adversus incredulos summam colligere, tum ut inde pateat argumentorum nexu et vis quibus nostra doctrina constituitur, tum ut consecutionum series deducatur ex iis quæ confirmare studuimus, tum denique ut ex parallelismo impugnationis incredulorum planum fiat quam levibus nitantur momentis, qui fidem adhibere religioni detrectant.

Ad primum quidem quod attinet, ex dictis patet possibilem divinam ac supernaturalem aliquam revelationem esse, sive ex parte Dei, sive ex parte hominis, sive ex parte rei revelatæ (2). Dari insuper certissimas notas quibus divina ac supernaturalis hæc revelatio probe seceratur a quacunque hominum fraude, ejusmodi esse ostendimus, tum ex se, tum ex omnium gentium consensu, extrinsecas miracula et vaticinia eventu comprobata, intrinsecam sanctitatem doctrinæ, quæ tanquam revelata perhibetur, quæ nempe promoveat gloriam Dei et utilitatem hominum (3). Hanc porro revelationem etiam ex ea tantum parte quæ complectitur officia hominum erga Deum, erga seipsos et erga societatem, quæ nempe absolute captum hominis non excedunt, non solum utilem, sed plane necessariam, saltem morali necessitate, esse ex triplici capite collegimus, quæ totidem facta sunt ab omnibus historicis monumentis testata; ac 1. quidem ex eo quod nulla gens unquam fuerit vel sit, quæ, divina hac supernaturalique revelatione destituta, vel dignum Deo cultum

(1) Cons. Morinus, *De poenitentia*; Petavius, *De poenitentia*; Mamachi, *De orig. christ.* et S. Cyprianus passim in suis epistolis. Novatiani schisma originem cepit ex accusatione quam ipse intulerat ecclesiæ romanæ, quod pacem lapsis poenitentia functis concederet, atque rursus ad communionem suam eos admitteret.

(2) Cap. I, Prop. I.

(3) Cap. II.

exhibuerit, vel plus minus in gravissimos errores non impigerit contra sanæ ethices principia; 2. ex eo quod nulli unquam philosophi vel sapientes idonei fuerint vel sint, ex triplici intrinseco ipsis inherente defectu, ad homines retrahendos a gravissimis ac perniciosissimis recensitis erroribus, eosque in officio continendos; 3. demum ex eo quod humana ratio, nullis aliunde suffulta præsiidiis, motiva sufficientia non præbeat ad homines in officio continendos atque a vitiis retrahendos etiam in iis quæ naturali rationis lumine cognosci possunt (1).

Illis constitutis investigavimus, utrum divina bonitas homines in tanta necessitate positos sibi ipsis omnino permiserit, an vero proposita revelatione eisdem consuluerit; atque ostendimus Deum reipsa hominibus non defuisse, sed per Christum potissime gentes omnes ad verum Dei cultum atque ad sanam ethicam revocasse. Divinam porro ac supernaturalem Christi missionem seu revelationis factum extra omnem dubitationis aleam posuimus argumentis intrinsecis et extrinsecis, vaticiniis scilicet et miraculis a Christo patratis; ac præsertim gloriosa ipsius a mortuis resurrectione, quæ omnium maximum et miraculum et vaticinium fuit et ceterorum omnium velut confirmatio atque sigillum. Et hæc quidem quod attinet ad argumenta extrinseca; ad interna retulimus sanctitatem evangelicæ doctrinæ, quæ in summo gradu gloriam Dei promovet, atque omnium et singulorum hominum utilitatem per integrum systema ita connexum, sive ex parte propositæ doctrinæ, sive ex parte motivorum atque sanctionis, ut nihil in ipso desiderari possit, nihil ipsi addi. Subsidiariis denique, si ita loqui fas est; argumentis, petitis tum ex admirabili religionis christianæ propagatione, tum ex ejusdem non minus prodigiosa conservatione, tum ex martyrum testimonio, quæ omnibus adjunctis perpensis non competunt neque competere poterunt unquam nisi unj divinæ ac supernaturali revelationi, seu uni religioni christianæ, talem certitudinis gradum adjectimus, ut nihil certius a prudenti et cordato quolibet desiderari possit. Quæ quidem posteriora tria argumenta, quatenus in se continent atque includunt vaticiniorum Christi adimplementum, ad extrinseca superius recensita vocari facile possunt (2).

II. Cum vero Christus finis legis sit, ad quem et lex mosaica et prophetæ referuntur, et quibus Christus adversus judeos suam divinam comprobavit missionem (3), cum insuper veritas non nisi una sit, neque opponi possit veritati nisi error, jure inde inferimus.

1. Divina igitur pariter est missio Mosis et prophetarum in veteri lege, ideoque et doctrina ab ipsis Dei nomine hominibus proposita.

2. Si Christus finis fuit legis, atque in ipso lex et prophetæ suum adimplementum habuerunt, ergo jandiu abrogata est lex mosaica, quæ non fuit

(1) Cap. III.

(2) Cap. IV.

(3) Cons. Joan. v, 46; Luc. xxiv, 44.

nisi præparatio quædam ad Christum; vana proinde spe judæi eum præstolantur futurum, qui jandiu venit; et quod consequens est, præsens judæorum conditio ineluctabile argumentum est propriæ eorum perfidiæ, adimplementi veterum vaticiniorum, divinitatisque christianæ religionis.

3. Ergo pagani, islamitæ, deistæ, increduli denique omnes extra veritatis semitam versantur.

4. Cum argumenta, quæ deducuntur ex christianæ religionis propagatione, conservatione et martyrio, non nisi in ecclesia catholica verificentur, et tamen objectum sint Christi prædictionum, merito pariter inferitur, tum heterodoxos ea urgere non posse adversus incredulos, quin noceant, propriæ causæ (1); tum solam ecclesiam catholicam integrum christianismum constituere, sectas vero non esse nisi christianismi fragmenta, reliquias sive segmenta, nec ipsis ullo modo competere posse divinos religionis a Christo institutæ characteres (2); tum denique eisdem argumentis quibus quispiam christianus fit, catholicum fieri.

III. Analyti instituta argumentorum quibus increduli ac rationalistæ divinam ac supernaturalem revelationem impugnant, omni fuco, jocis, calumniis ac falsæ eruditionis apparatu sepositis, illa huc reducantur: Homo sibi sufficit, ut sufficiant sibi reliqua animantia omnia. Revelatio multis deceptionibus patet. Dantur revelationes falsæ, ergo omnes falsæ sunt. Plura falsæ sunt miracula et vaticinia, ergo omnia. Plures abusi sunt religionis, ergo nulla est admittenda religio. Ethnicismus, islamismus, protestantismus cito ex naturalibus causis et propagati et conservati sunt, ergo et christianismus. Plures fanatico furore abrepti in quavis secta mortem obierunt, ergo omnes christiani martyres tales sunt censendi. Magni abusus, magna crimina in religione christiana fuerunt, et adhuc sunt; ergo tota christiana religio non est nisi magna seductio atque deceptio (3).

(1) Nullum est fere argumentum quod heterodoxi urgere valeant ad christianismi defensionem, quod non pugnet adversus illos pro ecclesiæ catholicæ veritate. Nullum enim est quod faveat christianismo partiali. Quare vel ipse Grotius, qui præclarum opus edidit *De veritate religionis christianæ*, cum sibi proponit argumentum sive difficultatem petitam ex multiplicitate sectarum, hæret, nec amplius Grotius videtur. Id ipsum contigit Abbadie; id ipsum ceteris omnibus. Cons. Gerdil, *Dissert. n. Saggio dell' uso che si può fare a favore della religione cattolica degli argomenti de' protestanti in prova della rivelazione contro gl' increduli*, Opp. edit. Rom. tom. XI.

(2) Satis est ad ejusmodi divinos characteres eliminandos inquirere in cujuslibet sectæ originem, epocham, motiva, doctrinam, progressus, ut luce meridiana clarius pateat, ex humanis cupiditatibus ortas eas esse, ac omnes humani operis vicissitudines fuisse expertas; totum in iis humile et abjectum.

(3) Ita incredulorum facile principes Boulanger, Bollingbrocke, Freret, Rousseau, Voltaire, etc., qui tantopere desudasse dicuntur ut christianismum retexerent, perpenderent, atque ad analysin revocarent; ita qui eos exscripserunt, vel in compendium redegerunt atque, utpote obscuriores obsoletique, jacent; ita demum, licet aliam viam inuiverint, rationalistæ,

Quis porro non videat ejusmodi argumenta talia esse, ut probationes christiane religionis non solum non infirmant, sed ne attingant quidem? Si tota christiana religio non est nisi factum quoddam, plane patet nihil unquam proficere posse ejusdem adversarios, nisi monumenta destruant quibus illa fulcitur; cum vero hæc monumenta summo certitudinis gradu innitantur, infirmari non possunt, quin ipsius certitudinis subruantur fundamenta.

Rursum facta christiane religionis ita inter se firmo nexu colligantur, ut, ejus veritate ac divinitate posita, omnia explicentur, et illa sublata, sic omnia in suspensio maneat vel totidem effectus sine causa.

Cum autem hæc agendi ratio contraria sit ipsi humanæ nature, vim sibi inferant necesse est qui eam sectantur, neque unquam quiescere possint. Poterunt quidem increduli sibi ad tempus illudere, ferventibus præsertim cupiditatibus; ratio tamen jus suum semper sibi vindicat. Unde fit, ut, quieto tandem animo christiane religionis motiva perpendentes, increduli non pauci demum respiciant, vel saltem in mortis discrimine constituti plerique in sinum ejus confugiant. Pauci enim omnino sunt, qui ita obdurescunt, ut velint ad extremum usque vite spiritum in incredulitate persistere, iique vel stolidi vel corrupti-

qui quam primum obsolescent et ipsi. Hæc est enim conditio omnium religionis christiane impugnatorum et hostium, sive principes ii fuerint, sive scriptores: *Ecce inimici tui, Domine, ecce inimici tui peribunt*; eorum nomina in pulvere scripta sunt, licet ætate qua vixerunt, magnum de se excitaverint fragorem.

simi, qui nunquam aut fere nunquam finem cogitant, ad quem conditi sunt; ac ne turbentur a falsa illa qua frui videntur pace, a quocumque religionis examine refugiant pejus quam a cane et angue (1).

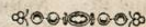
Expendant igitur religionis christiane fundamenta, et motiva conferant si placet cum suis argumentis, omnibus anticipatis judiciis exclusis, ut restam gravis postulat, lucem a Deo enixis precibus humiliter ac sincero animo petant, et procul dubio ad eam religionem revertentur a qua aberrantes recesserunt.

(1) Facile posset catalogus et quidem prolixus exarari eorum incredulorum, qui duobus abhinc sæculis, vel examine accurate instituto ad catholicam fidem redierunt, vel saltem quos penituit propria incredulitatis in articulo mortis, ac se cum ecclesia reconciliarunt, vel omni ratione conati sunt id efficere, licet hinc amicorum artibus et fraude, justo illinc Dei judicio, obstacula non levia repererint, quominus id exequerentur. D. Emery in quodam opusculo de hoc argumento edito hæc habet: *On ferait une longue liste des esprits forts qui ont rendu hommage à la religion au moment de la mort. Nous ne citerons que quelques-uns de ceux dont le nom est le plus connu: Boulanger, Toussaint, Boulainvilliers, le marquis d'Argens, Montesquieu, Maupertuis, Buffon, Dumarçais, Fontenelle, Damilaville, Thomas, Bouguer, de Langle, Tressan, Mercier, Palissot, Poulavie, Larcher. Diderot voulait se confesser, on lui en ôta les moyens. « Sans moi, » disait Condorcet, parlant de d'Alembert, « sans moi il faisait le plongeon. » Il paraît qu'on se précautionna également contre la faiblesse de Voltaire, qui mourut, au rapport de Tronchin, dans les convulsions de la rage, en poussant le cri sinistre: « Je suis abandonné de Dieu et des hommes. » J. J. Rousseau, selon toutes les vraisemblances, termina lui-même sa vie.*

DE VERA RELIGIONE.

Pars altera

ADVERSUS HETERODOXOS.

Heterodoxorum nomine veniunt sectæ omnes, cujuscunque demum communionis ac denominationis sint, quæ sive in pluribus, sive in paucioribus fidei articulis, ab ecclesiæ catholicæ doctrina quovis tempore recesserunt, vel ab ea in dies recedunt. Longum propterea esset, imo vix possibile tot sectarum errores singillatim persequi. Revocari propterea disputatio nostra debet ad aliquod generale principium, a quo tota controversia sponte sua quodammodo defluat. Constituta porro atque in tuto posita divinæ revelationis existentia adversus incredulos, inquirendum superest, num Deus qui suam aperiens doctrinam ac voluntatem hominibus mirifice prospexit, hanc suam revelationem privatis hominibus seu spiritui privato uniuscujusque dimiserit, an vero alicui cœtui seu societati a se institutæ, publicæ, in-

fallibili atque perpetuæ conservandam atque interpretandam tradiderit et consignaverit. In hac vero posteriori hypothesi remanet discutiendum, quænam societas legitimos titulos præseferat, quibus jure meritoque sibi vindicet divinam hæc auctoritatem. In his maximi momenti quæstionibus expendendis tota versabitur altera hæc tractatus nostri pars. Ex duplici hæc disquisitione, controversiæ peculiare omnes enucleantur ac dissolvuntur, cum ubi semel de illis constiterit, non agatur amplius nisi de audiendo ejusmodi infallibili magisterio a Christo ipso instituto. Omnem proinde diligentiam impendemus ad argumentum istud solide evolvendum, quod ut obtineamus, continenti propositionum serie, quæ se invicem excipiant, rem totam complectemur.

PROPOSITIO PRIMA.— *Validissimæ rationes ostendunt, de via ordinaria divinam revelationem ab auctoritate divinitus instituta atque infallibili custodiri atque proponi debere.*

Ut patet ex ipsa propositionis enunciatione, sermo hic non est de ipsa actuali revelatione, seu actuali veritatum manifestatione, sed de revelatione jam facta, litterisque consignata, vel viva voce transmissa, seu de collectione ipsa ac corpore, ut ita dicam, jam factæ revelationis.

Hiscæ positis, sic 1. ex ipsa natura rei, de qua agitur, evincitur propositio. Nisi enim a publica, externa ac infallibili auctoritate, divina revelatio proponeretur, infallibiliter nobis constare non posset de identitate divinæ revelationis; fluctuare semper deberemus incerti, utrum id vere revelaverit Deus, nec ne; an quidpiam eidem additum, quidpiam ab ea detractum fuerit, eo vel maxime quod autographa omnia cito perierint (1). Cum vero fides non minus divina et infallibilis esse debeat in suo objecto et motivo quam in medio per quod proponitur, patet revelationem non nisi ab infallibili atque divina auctoritate proponi posse.

Id ipsum pariter evincitur ex necessitate determinationis sensus legitimi ejusdem revelationis. Etenim, cum revelatio in hominis gratiam ac bonum data sit, necessario verbis ac signis patet fieri ac exprimi debuit. Jam vero verba diversa plerumque habent significationes, diversos, quandoque etiam contrarios, expriment conceptus (2), æquivoca propterea sunt seu æquivocationi subjecta; nisi itaque ab infallibili auctoritate divinitus ad hoc instituta, revelatio proponeretur, nutantes ac dubii semper essemus circa verum objectum ac germanum sensum ac intelligentiam ejusdem revelationis; præsertim cum agitur de mysteriis humanæ rationi imperviis, in quibus hallucinatio facillima est. Quod ex perpetuo experimento nimis luctuoso ex parte illo-

(1) De autographis V. T. nihil omnino scimus; quoad autographa autem N. T. Cellérius in suo: *Essai d'une introduction critique au Nouveau Testament*, Genève 1823, sect. II, censet ipsa, utpote exarata in cortice papyri, quæ usitatissima tunc erat, cum scripta illa edita sunt, cito periisse, adeo ut ætate Tertulliani, Clementis Alex., Origenis nulla amplius vestigia superfuissent.

(2) Pluribus exemplis ostendi id facile posset; cum vero id neque a protestantibus ipsis nunc in dubium revocetur, non est cur in re non necessaria opus impendamus. Certe ad sensum determinandum verborum sacræ scripturæ, ipsi perpetuo accedunt vel ad *usum loquendi*, quem vocant, vel in subsidium adsciscunt linguas affines, passim ad phrases profanorum scriptorum phrases exigunt scripturales, et tamen perpetuo hærent, ac fluctuant incerti, et quod ab uno scriptore affirmatur ut certum, ab altero ut falsum rejicitur. Levis istorum commentatorum sive exegeticorum, seu potius philologorum lectio sufficit, ut quisque intelligat in quanta ipsi versentur fluctuatione. Istorum opera ut plurimum non sunt nisi contextus auctorum heterodoxorum vel affirmantium vel negantium, hunc vel illum nativum sensum esse verbi quod expendunt. Præter *Criticos sacros* videri possunt Kuinoel, Rosenmüller, Eichorn, etc.

rum omnium qui viam auctoritatis deserentes sibi ipsis duces esse voluerunt, mirifice confirmatur. Eo enim devenerunt ut, licet sacros revelationis codices assidue versent, in desperationem acti, nesciant quid tenere debeant, tot diversarum interpretationum numero, varietate ac contrarietate huc illuc distracti (1).

Ex perpetuitate demum ipsius divinæ revelationis eadem veritas patet. Divina enim revelatio non pro solis presentibus, sed pro omnibus omnino hominibus cujuscunque ætatis facta est; quare, nisi perpetua quædam semperque vivens divinitus instituta auctoritas esset ad eandem inviolate servandam, et custodiendam a privatorum hominum novitatibus, interpolationibus, præposteris interpretationibus, prout experientia passim fieri videmus (2), nunquam nobis constare posset de ejusdem veritate atque integritate; hinc necessario lites ac controversiæ perpetuæ quæ nunquam dirimi possent. Abhorret autem ab idea sapientis legislatoris permittere cujusque hominis arbitrio codicem, et sensum propriæ legislationis. Quod ut aliquo exemplo magis declaratur, fingamus animo, quempiam viatorem duas obire civitates, quæ æque gloriantur optimis sibi datis legibus atque statutis, et ambæ ut sapientissimum habeant legislatorem, utrique civitati communem; sciscitante autem ab iis viatore, quemnam sapientissimus hic legislator constituerit magistratum, vel quod tribunal ad codicem suum incolumem servandum, vel quem interpretem ad lites quæ suboriri solent dirimendas, altera indicet constitutos a legislatore iudices et magistratus, altera autem contentat non alium a legislatore constitutum iudicem ac interpretem quam codicem ipsum, cui fidem adhibebit viator, et quam ex his duabus civitatibus verum dicere arbitrabitur? Illam profecto, quæ magistratus ac iudices constitutos affirmat, cum hoc longe magis congruat sapientiæ ac prudentiæ optimi legislatoris, qualem fuisse ambæ profiterentur, eum rei natura id exigat; cum enim lites excitantur, ut plurimum circa sensum codicis versantur; absurdum autem est affirmare, ad litem dirimendam constitutum esse codicem ipsum, circa cujus sensum lis moveri solet.

Validissimæ igitur rationes ostendunt, quod nisi extraordinario aliquo medio a Deo ipso provideatur,

(1) Sane ecclesiæ genevensis (ut alia exempla missa faciam) in suo *Statuto*, sub die 3 Maii an. 1817, prohibuit, ne quispiam in scholis agat de quæstionibus apud ipsam controversis, circa duas J. C. naturas, peccatum originale, gratiam et predestinationem. Vide *Précis des débats théologiques de Genève*, par J. J. Chenevière, 1824, p. 22. Nempe eadem ratione ac exercitus imperator seu dux, cum se viderit ad extrema redactum, monet ut sibi quisque prospiciat; ita ecclesiæ reformatae tot dubiis ac tot perplexitatibus pressæ et contradictionibus absque ullo termino, quibus ipsarum doctrinæ scætant, eo demum devenerunt ut dicerent membris suis: En Biblia, legite, expendite, cudite vobis religionem, sibi quisque prospiciat. Vid. *The catholic miscellany*, mensis Julii 1826.

(2) Non pauca exempla ejusmodi novitatum, interpolationum, etc. inferius dabimus.